

Prezes Rady Ministrów

Donald Tusk

Warszawa, dnia /elektroniczny znacznik czasu/

RM-0610-43-24
UD73

Pan Szymon HOŁOWNIA
Marszałek Sejmu

Szanowny Panie Marszałku,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam Sejmowi projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Obrony Narodowej.

Z poważaniem
Donald Tusk
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Do wiadomości:
wnioskodawca

U S T A W A

z dnia

o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 16:
  - a) w ust. 1 skreśla się wyrazy „pkt 1–6 i 8–14”,
  - b) w ust. 2 wyrazy „art. 45 pkt 1 lit. a–c i e, pkt 2, 3 i pkt 4 lit. a i b” zastępuje się wyrazami „art. 45 pkt 1–3 i pkt 4 lit. a i b”;
- 2) w art. 18 po ust. 5 dodaje się ust. 5a w brzmieniu:

„5a. Wniosek lub decyzja, o których mowa w ust. 5, mogą być skutecznie przekazane także ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2020 r. poz. 344) lub za pomocą innych środków łączności, a ich treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy utrwała się w formie pisemnej w postaci papierowej.”;
- 3) w art. 18b w ust. 3 w zdaniu pierwszym skreśla się wyrazy „, z wyjątkiem uprawnienia do używania lub wykorzystywania wodnych środków obywatelskich”;
- 4) w art. 20c w ust. 1 w pkt 3 skreśla się wyrazy „(Dz. U. z 2020 r. poz. 344)”.

---

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, ustawę z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, ustawę z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznikom i organizacjom międzynarodowym, ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, ustawę z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, ustawę z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, ustawę z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, ustawę z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw i ustawę z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

Art. 2. W ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1080, 1088, 1489, 1723, 1860 i 2608) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11b po ust. 3 dodaje się ust. 3a w brzmieniu:

„3a. Wniosek lub decyzja, o których mowa w ust. 3, mogą być skutecznie przekazane także ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną lub za pomocą innych środków łączności, a ich treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy utrwała się w formie pisemnej w postaci papierowej.”;

2) w art. 11c ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, do działań oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych stosuje się art. 9 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 383 i ...) oraz art. 11a ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, 834 i ...).”;

3) po art. 11d dodaje się art. 11e w brzmieniu:

„Art. 11e. 1. W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego, jeżeli siły Straży Granicznej są niewystarczające lub mogą okazać się niewystarczające do wykonania ich zadań, minister właściwy do spraw wewnętrznych, na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określający zakres i formę pomocy, może zarządzić użycie funkcjonariuszy Policji do udzielenia pomocy Straży Granicznej.

2. Pomoc, o której mowa w ust. 1, może zostać udzielona przez funkcjonariuszy Policji również w formie samodzielnych działań.

3. W przypadku niecierpiącym zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy, o której mowa w ust. 1, podejmuje Komendant Główny Policji, na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określający zakres i formę pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie ministra właściwego do spraw wewnętrznych.

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 i 3, funkcjonariuszom Policji przysługują, w zakresie niezbędnym do wykonania ich zadań, wobec wszystkich osób, uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej określone w art. 11 ust. 1 pkt 2, 4–5a, 5b, 6–7, 7b–8, 10 i 14 oraz art. 23.

5. Korzystanie z uprawnień, o których mowa w ust. 4, następuje na zasadach i w trybie określonych dla funkcjonariuszy Policji.”;

4) w art. 23 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W przypadkach, o których mowa w art. 11 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, funkcjonariusze mogą użyć środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1–13 i 16–20 tej ustawy, lub wykorzystać te środki.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 25 dodaje się art. 25a w brzmieniu:

„Art. 25a. Nie popełnia przestępstwa żołnierz, funkcjonariusz Policji lub Straży Granicznej, który z naruszeniem zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego lub użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, wydaje rozkaz ich zastosowania, użycia lub wykorzystania albo je stosuje, wykorzystuje lub ich używa, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, w celu:

- 1) odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego żołnierza, funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej lub innej osoby, podejmowanego w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej, lub
- 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego żołnierza, funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej lub innej osoby, w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej, lub
- 3) konieczności przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności tego żołnierza, funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń żołnierzowi, funkcjonariuszowi Policji lub Straży Granicznej lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania,

w przypadku bezpośredniego i bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej

– jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania.”;

2) po art. 319 dodaje się art. 319a w brzmieniu:

„Art. 319a. Nie popełnia przestępstwa żołnierz, który z naruszeniem zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni lub innego uzbrojenia, wydaje rozkaz ich zastosowania lub użycia albo stosuje środki przymusu bezpośredniego lub używa broni lub innego uzbrojenia, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych w czasie operacji wojskowej prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, 834 i ...), w celu:

- 1) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego żołnierza lub innej osoby lub
- 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego żołnierza lub innej osoby, lub
- 3) konieczności przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności tego żołnierza lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń żołnierzowi lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania

– jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 78 dodaje się art. 78a w brzmieniu:

„Art. 78a. § 1. Żołnierz, funkcjonariusz Policji lub Straży Granicznej oskarżony o przestępstwo popełnione w następstwie stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli oskarżony żąda wyznaczenia obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej.

§ 3. Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono. Na postanowienie o cofnięciu wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.”;

- 2) w art. 81 w § 1 po wyrazach „art. 78 § 1 lub 1a,” dodaje się wyrazy „art. 78a § 1 lub 2,”;
- 3) w art. 88 w § 1 po wyrazach „art. 78,” dodaje się wyrazy „art. 78a,”;
- 4) w art. 263 w § 8 po wyrazach „art. 78 § 1,” dodaje się wyrazy „art. 78a § 1,”;
- 5) w art. 300:
  - a) w § 1 po wyrazach „w art. 78” dodaje się wyrazy „i art. 78a”;
  - b) w § 2 po wyrazach „w art. 78” dodaje się wyrazy „i art. 78a”;
- 6) w art. 338b:
  - a) w § 1 po wyrazach „w art. 78 § 1” dodaje się wyrazy „lub w art. 78a § 1”;
  - b) w § 3 po wyrazach „w art. 78 § 1” dodaje się wyrazy „lub w art. 78a § 1”;
- 7) w art. 6071 w § 3a po wyrazach „art. 78 § 1,” dodaje się wyrazy „art. 78a § 1,”.

Art. 5. W ustawie z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 807) w art. 3a ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Określając zakres uprawnień, o których mowa w ust. 2, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje, które uprawnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej będą przysługiwać wojskom obcym w czasie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub wojsk Państw-Stron Traktatu Północnoatlantyckiego.”.

Art. 6. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1266 i 1860) w art. 23 dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. W przypadku zatrzymania żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową żołnierze Żandarmerii Wojskowej w toku wykonywania czynności służbowych mają dodatkowo obowiązek poszanowania godności i honoru żołnierza i służby wojskowej, w tym munduru żołnierza Wojska Polskiego, stosując zatrzymanie w czasie wykonywania przez tego żołnierza czynności lub zadań służbowych jako środek ostateczny, o ile nie zachodzi konieczność zatrzymania żołnierza na gorącym uczynku.”.

Art. 7. W ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 383) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 12 w ust. 1 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) siatka obezwładniająca i inne podobne środki służące do obezwładniania;”;

2) art. 18 otrzymuje brzmienie:

„Art. 18. 1. Siatki obezwładniającej i innych podobnych środków służących do obezwładniania można użyć lub je wykorzystać, jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne, w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 2–5, 7, 10 i 11.

2. Siatki obezwładniającej i innych podobnych środków służących do obezwładniania używa się w celu unieruchomienia osoby lub wykorzystuje się je w celu unieruchomienia zwierzęcia.

3. Siatkę obezwładniającą i inne podobne środki służące do obezwładniania miota się z broni palnej albo innych urządzeń albo zarzuca się je ręcznie.”;

3) w art. 20 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wodnych środków obezwładniających można użyć lub je wykorzystać przez zastosowanie urządzeń do tego przeznaczonych, w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1, 2, 4, 7, 8, 12 i 13.”;

4) w art. 33 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub olśniewających można użyć w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 2, 3, 5–7, 10, 11 i 14.”;

5) w art. 45 w pkt 1 lit. d otrzymuje brzmienie:

„d) nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub zdrowiu lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem lub sposobem;”;

6) w art. 49 dodaje się ust. 4 i 5 w brzmieniu:

„4. W przypadku gdy w wyniku użycia lub wykorzystania broni palnej nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby, uprawniony, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 9, 14 i 19, może odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy, jeżeli jej udzielenie wiązałoby się z koniecznością przekroczenia granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej.

5. W przypadku, o którym mowa w ust. 4, zawiadamia się o zdarzeniu służbę sąsiedniego państwa, do zadań której należy ochrona granicy państwowej.”.

Art. 8. W ustawie z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 92) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 16 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Opinie, o których mowa w ust. 1 lub 2, mogą być skutecznie przekazane także ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2020 r. poz. 344) lub za pomocą innych środków łączności, a ich treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy utrwała się w formie pisemnej w postaci papierowej.”;

2) w art. 22:

a) po ust. 3 dodaje się ust. 3a w brzmieniu:

„3a. Wniosek, o którym mowa w ust. 3, może być skutecznie przekazany także ustnie, telefonicznie, za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną lub za pomocą innych środków łączności, a jego treść oraz istotne motywy takiego załatwienia sprawy utrwała się w formie pisemnej w postaci papierowej.”,

b) ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. Żołnierzom oddziałów i pododdziałów Wojsk Specjalnych użytych do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji przysługują w zakresie niezbędnym do wykonywania ich zadań, wobec wszystkich osób, uprawnienia funkcjonariuszy Policji określone w art. 15 i art. 16 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145 i ...). Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach i w trybie określonych dla funkcjonariuszy Policji.”.

Art. 9. W ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248 i 834) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 po pkt 18 dodaje się pkt 18a w brzmieniu:

„18a) operacji wojskowej prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju – należy przez to rozumieć:

a) zorganizowane działanie Sił Zbrojnych prowadzone w celu zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, niebędące szkoleniem lub ćwiczeniem,

- b) działanie wojsk obcych w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub wojsk Państw-Stron Traktatu Północnoatlantyckiego, o którym mowa w art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 807 oraz z 2024 r. poz. ...);”;
- 2) po art. 11 dodaje się art. 11a w brzmieniu:
- „Art. 11a. 1. Żołnierze realizujący zadania, o których mowa w art. 11 ust. 4, w ramach operacji wojskowych prowadzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju, z uwzględnieniem warunków stosowania środków przymusu bezpośredniego, warunków użycia broni i innego uzbrojenia, wynikających z zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym, mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia:
- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność żołnierza lub innej osoby albo w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
  - 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności żołnierza lub innej osoby;
  - 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie odebrać broń żołnierzowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni;
  - 4) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na jednostki wojskowe, okręty wojenne, obiekty i urządzenia wojskowe oraz systemy uzbrojenia;
  - 5) w celu ujęcia, udaremnienia ucieczki lub w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1–4;
  - 6) w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej;

- 7) w celu zniszczenia, unieruchomienia lub przejęcia kontroli nad bezzałogowym statkiem powietrznym lub pływającym, który:
- a) zagraża lub może zagrozić życiu lub zdrowiu żołnierzy lub innych osób,
  - b) stwarza lub może stworzyć zagrożenie dla chronionych obiektów, urządzeń lub obszarów,
  - c) stwarza lub może stworzyć zagrożenie bezpieczeństwa statku powietrznego lub życia lub zdrowia załogi lub pasażerów znajdujących się na jego pokładzie,
  - d) stwarza lub może stworzyć zagrożenie bezpieczeństwa statku, okrętu wojennego lub życia lub zdrowia załogi lub pasażerów znajdujących się na jego pokładzie.

2. W działaniach oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych, w tym okrętów wojennych Marynarki Wojennej i wojskowych statków powietrznych, stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycie broni i innego uzbrojenia może nastąpić tylko na uprzedni rozkaz dowódcy jako szczególny i ostateczny środek.

3. Żołnierze mogą ujmować osoby, wobec których zastosowano środki przymusu bezpośredniego, użyto broni lub innego uzbrojenia w okolicznościach, o których mowa w ust. 1. Osoby ujęte przez żołnierzy niezwłocznie przekazuje się Żandarmerii Wojskowej, Policji lub Straży Granicznej.

4. Żołnierze mogą stosować następujące środki przymusu bezpośredniego:
- 1) siła fizyczna w postaci technik:
    - a) transportowych,
    - b) obrony,
    - c) ataku,
    - d) obezwładnienia;
  - 2) kajdanki lub inne środki służące do unieruchomienia kończyn;
  - 3) siatka obezwładniająca i inne podobne środki służące do obezwładniania;
  - 4) wodne środki obezwładniające;
  - 5) pies służbowy;
  - 6) koń służbowy;
  - 7) pociski niepenetracyjne;
  - 8) chemiczne środki obezwładniające w postaci:
    - a) ręcznych miotaczy substancji obezwładniających,
    - b) plecakowych miotaczy substancji obezwładniających,

- c) granatów łzawiących,
- d) innych urządzeń przeznaczonych do miotania środków obezwładniających;
- 9) przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej;
- 10) kolczatka drogowa i inne środki służące do zatrzymywania oraz unieruchamiania pojazdów mechanicznych;
- 11) pojazdy służbowe;
- 12) środki przeznaczone do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód, w tym materiały wybuchowe;
- 13) środki pirotechniczne i inne urządzenia o właściwościach ogłuszających lub oślniewających;
- 14) środki i urządzenia przeznaczone do zniszczenia lub unieruchomienia bezzałogowego statku powietrznego lub pływającego albo przejścia nad nim kontroli.

5. Do stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz sposobu dokumentowania ich zastosowania oraz sposobu dokumentowania użycia broni i innego uzbrojenia, w zakresie nieuregulowanym w ustawie, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 383 i ...).

6. Broni lub innego uzbrojenia używa się w przypadku gdy zastosowanie środków przymusu bezpośredniego nie jest możliwe ze względu na okoliczności zdarzenia albo zamierzonego celu nie można osiągnąć przy zastosowaniu tych środków.

7. Od użycia broni lub innego uzbrojenia odstępuje się, gdy cel ich użycia został osiągnięty.

8. Podejmując decyzję o użyciu broni lub innego uzbrojenia, należy postępować ze szczególną rozważą i traktować ich użycie jako środek ostateczny.

9. Użycie broni lub innego uzbrojenia następuje w sposób i z natężeniem proporcjonalnym do zagrożenia, wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę i nie narażający innych osób, a w szczególności osób postronnych, na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia.

10. Przed użyciem broni żołnierz podejmuje następujące działania:

- 1) identyfikuje się okrzykiem: „Siły Zbrojne!”;

- 2) wzywa osobę do zachowania zgodnego z prawem, a w szczególności do:
  - a) natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności żołnierza lub innej osoby,
  - b) zaniechania ucieczki,
  - c) odstąpienia od użycia przemocy;
- 3) w przypadku niepodporządkowania się wezwaniom, o których mowa w pkt 2, żołnierz uprzedza o użyciu broni okrzykiem: „Stój, bo strzelam!”, a jeżeli wezwanie to okaże się nieskuteczne, oddaje strzał ostrzegawczy w bezpiecznym kierunku.

11. Od procedury, o której mowa w ust. 10, lub jej poszczególnych elementów, w szczególności od oddania strzału ostrzegawczego, można odstąpić, jeżeli ich zrealizowanie groziłoby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia żołnierza lub innej osoby.

12. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, dla każdej operacji wojskowej prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju, wytyczne w zakresie użycia przez żołnierzy, w tym członków załóg okrętów wojennych Marynarki Wojennej, zgodnie z ust. 1–3 oraz 6–11, broni lub innego uzbrojenia, uwzględniając wiążące Rzeczpospolitą Polską ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz międzynarodowe prawo zwyczajowe, lub w razie potrzeby w zakresie ograniczeń co do ich użycia, mając na uwadze cel tej operacji oraz konieczność zapewnienia żołnierzom niezbywalnego prawa do samoobrony.

13. Na stosowanie przez żołnierzy środków przymusu bezpośredniego lub użycie broni lub innego uzbrojenia osobie, wobec której zastosowano środki przymusu bezpośredniego, użyto broń lub inne uzbrojenie, przysługuje zażalenie do prokuratora do spraw wojskowych w powszechnej jednostce organizacyjnej prokuratury właściwej ze względu na miejsce dokonania czynności, w terminie 7 dni od dnia jej dokonania.

14. W sprawach, o których mowa w ust. 13, stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu karnym w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych dotyczące postępowania odwoławczego.”;

- 3) w art. 25 w ust. 1 w pkt 2 w lit. b średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. c w brzmieniu:
„c) sojusznicze plany obronne;”;

4) w art. 28 dodaje się ust. 3 i 4 w brzmieniu:

„3. Prowadzenie operacji wojskowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju następuje na podstawie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydanego na wniosek Rady Ministrów.

4. W postanowieniu, o którym mowa w ust. 3, określa się:

- 1) skład Sił Zbrojnych, które mają być użyte w operacji, oraz ich zadania i liczebność;
- 2) obszar, na jakim Siły Zbrojne będą wykonywały zadania, oraz czas ich wykonywania.”;

5) w art. 296 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Żołnierzowi zawodowemu, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo popełnione w następstwie zastosowania środków przymusu bezpośredniego lub użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, który nie korzysta z obrońcy z urzędu, przyznaje się pomoc w zakresie sfinansowania pomocy prawnej, jeszcze przed zakończeniem tego postępowania. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio, z tym że pomoc w zakresie sfinansowania pomocy prawnej przyznaje się w wysokości określonej w umowie o udzielenie pomocy prawnej nie wyższej jednak od 20-krotności stawek za czynności określone w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze oraz art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. Poniesione koszty pomocy prawnej nie podlegają zwrotowi przez żołnierza zawodowego niezależnie od wyniku postępowania karnego.”;

6) w art. 297:

a) w ust. 3 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Przepis art. 296 ust. 1–4 stosuje się odpowiednio.”,

b) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania oraz sposób dokumentowania przez żołnierza zawodowego kosztów poniesionych na pomoc prawną w przypadkach, o których mowa w ust. 3 oraz art. 296 ust. 1, 4 i 5, kierując się koniecznością zapewnienia żołnierzowi pomocy prawnej, a także szybkiego zwrotu kosztów poniesionych przez żołnierza na tę pomoc.”;

7) w art. 316:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Żołnierzowi przysługuje zwrot kosztów poniesionych na pomoc prawną, jeżeli wszczęte przeciwko niemu postępowanie karne o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem zadań i czynności służbowych zostało zakończone prawomocnym orzeczeniem o umorzeniu postępowania z powodu braku ustawowych znamion czynu zabronionego lub niepopelnienia przestępstwa albo wyrokiem uniewinniającym.”,

b) dodaje się ust. 4 i 5 w brzmieniu:

„4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, kierując się dobrem służby, można przyznać pomoc w zakresie sfinansowania pomocy prawnej żołnierzowi, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, jeszcze przed zakończeniem tego postępowania. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio. Poniesione koszty pomocy prawnej nie podlegają zwrotowi przez żołnierza niezależnie od wyniku postępowania karnego.

5. Żołnierzowi, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo popełnione w następstwie zastosowania środków przymusu bezpośredniego lub użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, który nie korzysta z obrońcy z urzędu, przyznaje się pomoc w zakresie sfinansowania pomocy prawnej, jeszcze przed zakończeniem tego postępowania. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio, z tym że pomoc w zakresie sfinansowania pomocy prawnej przyznaje się w wysokości określonej w umowie o udzielenie pomocy prawnej nie wyższej jednak od 20-krotności stawek za czynności określone w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze oraz art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. Poniesione koszty pomocy prawnej nie podlegają zwrotowi przez żołnierza niezależnie od wyniku postępowania karnego.”;

8) po art. 316 dodaje się art. 316a w brzmieniu:

„Art. 316a. 1. Żołnierzowi pokrzywdzonemu przestępstwem, o którym mowa w art. 222, art. 223 lub art. 226 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny,

w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, przysługuje, na jego wniosek, bezpłatna pomoc prawna w postępowaniu karnym, w którym uczestniczy w charakterze pokrzywdzonego lub oskarżyciela posiłkowego.

2. Pomoc prawną, o której mowa w ust. 1, zapewniają żołnierzowi Siły Zbrojne.

3. W przypadku braku możliwości zapewnienia pomocy prawnej przez Siły Zbrojne żołnierzowi przysługuje zwrot kosztów pomocy prawnej. Przepis art. 316 ust. 1–4 stosuje się odpowiednio.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania oraz sposób dokumentowania przez żołnierza kosztów poniesionych na pomoc prawną w przypadkach, o których mowa w ust. 3 oraz art. 316 ust. 1, 4 i 5, kierując się koniecznością zapewnienia żołnierzowi pomocy prawnej, a także szybkiego zwrotu kosztów poniesionych przez żołnierza na tę pomoc.”;

9) w art. 456 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Dowódca jednostki wojskowej, biorąc pod uwagę okoliczności popełnienia zarzucanego żołnierzowi zawodowemu przestępstwa, w szczególności będącego następstwem zastosowania środków przymusu bezpośredniego lub użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, może wydać decyzję o zachowaniu żołnierzowi, na okres zawieszenia w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania, prawa do pełnego uposażenia zasadniczego oraz dodatków o charakterze stałym, począwszy od dnia zawieszenia żołnierza zawodowego w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania.”;

10) w art. 485 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Dowódca jednostki wojskowej, biorąc pod uwagę okoliczności popełnienia zarzucanego żołnierzowi przestępstwa, w szczególności będącego następstwem zastosowania środków przymusu bezpośredniego lub użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, może wydać decyzję o zachowaniu żołnierzowi, na okres zawieszenia w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania, prawa do pełnego uposażenia zasadniczego oraz dodatków o charakterze stałym, począwszy od dnia zawieszenia żołnierza w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania.”.

Art. 10. W ustawie z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 289 i 535) w art. 13 wyrazy „przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie art. 6 pkt 11” zastępuje się wyrazami „do dnia 15 listopada 2024 r.”.

Art. 11. W ustawie z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 818) w art. 7 wyrazy „przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy” zastępuje się wyrazami „do dnia 15 listopada 2024 r.”.

Art. 12. 1. Przepis art. 78a ustawy zmienianej w art. 4 stosuje się do żołnierzy, funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz Policji, oskarżonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy o przestępstwo popełnione w następstwie stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni lub innego uzbrojenia albo użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych.

2. Przepis art. 296 ust. 5 oraz art. 316 ust. 4 i 5 ustawy zmienianej w art. 9, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do wszczętych i niezakończonych, przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, postępowań karnych o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, prowadzonych przeciwko żołnierzowi.

3. Przepisy art. 456 ust. 1a i art. 485 ust. 1a ustawy zmienianej w art. 9, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do żołnierzy zawieszonych w czynnościach służbowych lub tymczasowo aresztowanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 13. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie:

- 1) art. 263 § 8, art. 300 § 4 i art. 607l § 4 ustawy zmienianej w art. 4 zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych odpowiednio na podstawie art. 263 § 8, art. 300 § 4 i art. 607l § 4 ustawy zmienianej w art. 4, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż do dnia 15 listopada 2024 r., oraz mogą być zmieniane na podstawie przepisów dotychczasowych;
- 2) art. 297 ust. 4 ustawy zmienianej w art. 9 zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 297 ust. 4 ustawy zmienianej w art. 9, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, oraz mogą być zmieniane na podstawie przepisów dotychczasowych.

Art. 14. Ustawa wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Realizacja konstytucyjnych zadań przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności w obecnej sytuacji geopolitycznej oraz dynamicznie zmieniającej się sytuacji na granicy Rzeczypospolitej Polski z Federacją Rosyjską i Republiką Białorusi, w tym eskalacja bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa tej granicy, a w szczególności dla bezpieczeństwa, życia i zdrowia żołnierzy Sił Zbrojnych pełniących służbę w tym rejonie, wymusza konieczność podjęcia interwencji legislacyjnej mającej na celu uregulowanie kwestii użycia Sił Zbrojnych do samodzielnych działań w czasie pokoju oraz prawnej ochrony podejmowanych przez żołnierzy Wojska Polskiego działań. Podkreślenia również wymaga, że na granicy polsko-białoruskiej utrzymuje się obecnie największe zagrożenie migracyjne na granicach zewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej. Zjawisko to dotyczy cudzoziemców z państw wysokiego ryzyka migracyjnego, którzy w zorganizowanych grupach usiłują przekraczać tzw. zieloną granicę z terytorium Białorusi do Polski. Presja ta została sztucznie wykreowana przez władze Białorusi jako element działań hybrydowych mających na celu destabilizację Polski i innych państw członkowskich Unii Europejskiej. Obecnie ma ona charakter stały, a jej poziom zależny jest od bieżących celów, posiadanych możliwości oraz przede wszystkim długofalowych planów Rosji wobec UE i NATO.

Z tego też względu jest niezbędne podjęcie działań legislacyjnych usprawniających działania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

W celu zapewnienia efektywnego działania Sił Zbrojnych w zakresie działań związanych z obroną granicy państwa zaproponowano poniższe rozwiązania.

1. Wprowadzenie możliwości udziału Sił Zbrojnych w operacji wojskowej prowadzonej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju i określenia dla tego udziału zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, broni oraz uzbrojenia wojskowego przez żołnierzy w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych

Doświadczenia zbierane w ramach aktualnej sytuacji geopolitycznej, w szczególności związane z ochroną granicy państwowej, wskazują na konieczność wprowadzenia jednolitych dla wszystkich żołnierzy zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, broni oraz uzbrojenia wojskowego, w przypadku realizacji przez Siły Zbrojne ich konstytucyjnych zadań w czasie pokoju, o których mowa w art. 26 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie

z tym przepisem Siły Zbrojne służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic. Ochrona niepodległości polega przede wszystkim na ochronie odrębnego bytu Państwa w razie jego zagrożenia, a ochrona niepodzielności terytorium oznacza obowiązek ochrony jego całości oraz poszczególnych jego części. Jej podstawowym elementem jest ochrona granic państwa. Ochrona bezpieczeństwa państwa odnosi się zarówno do zewnętrznego, jak i wewnętrznego aspektu tego bezpieczeństwa. Pogarszająca się sytuacja bezpieczeństwa powoduje, że Siły Zbrojne są i powinny być coraz częściej używane w celach operacyjnych, rozpoznawczych i odstraszania, co powoduje, że żołnierze powinni być podczas tych działań wyposażeni w broń osobistą oraz, co ważniejsze, powinni mieć uprawnienia do użycia w razie takiej potrzeby, środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia.

Konstytucyjnymi cechami Sił Zbrojnych są: posiadanie uzbrojenia, zorganizowanie jednostek na zasadzie posłuszeństwa dowództwu, które z kolei jest odpowiedzialne przed organami państwa (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego – K 26/98). Posiadanie uzbrojenia wiąże się nierozdzielnie z uprawnieniami do jego użycia, których na chwilę obecną przepisy nie przewidują. Zgodnie z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248 i 834) Siły Zbrojne są zhierarchizowaną, umundurowaną formacją uzbrojoną, stanowiącą wyodrębnioną organizacyjnie część systemu obronnego państwa. Natomiast w ślad za tą regulacją w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny nie wprowadzono przepisów dotyczących uprawnień żołnierzy do użycia posiadanego uzbrojenia.

W konsekwencji w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny proponuje się wprowadzenie pojęcia operacji wojskowej prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju, rozumianej jako:

- 1) zorganizowane działanie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej prowadzone w celu zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, niebędące szkoleniem lub ćwiczeniem;
- 2) działanie wojsk obcych w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub wojsk NATO.

Z jednej strony umożliwi to państwu reagowanie na zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa, z drugiej usankcjonuje operacje wojskowe w czasie pokoju, które są przewidziane w art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz

zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym. Przy czym należy wyraźnie podkreślić, że operacja wojskowa może być prowadzona tylko w ramach realizacji konstytucyjnych, wyżej przedstawionych, zadań Sił Zbrojnych.

W aktualnym stanie prawnym kwestia użycia środków przymusu bezpośredniego, broni oraz uzbrojenia wojskowego przez żołnierzy jest określona w szczególności w przepisach;

- 1) ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych – ustawa ta reguluje użycie broni przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej oraz przez żołnierzy pełniących służby wewnętrzne w jednostce wojskowej (np. oficera dyżurnego, służbę wartowniczą) oraz garnizonowe (np. przez oficera inspekcyjnego garnizonu);
- 2) ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa – ustawa ta reguluje kwestię użycia broni przez żołnierzy pełniących służbę w polskich kontyngentach wojskowych oraz
- 3) ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej – na zasadzie przyznania żołnierzom wykonującym zadania na granicy państwowej uprawnień funkcjonariuszy Straży Granicznej do użycia środków przymusu bezpośredniego i broni.

Wprowadzenie możliwości prowadzenia przez Siły Zbrojne operacji wojskowej w czasie pokoju wymusza dodanie przepisów określających warunki i sposób użycia siły w warunkach pokojowych.

Zgodnie z propozycją zamieszczoną w art. 11a ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny żołnierze realizujący zadania, o których mowa w art. 11 ust. 4 (tj. zadania konstytucyjne), w ramach operacji wojskowych prowadzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju będą uprawnieni do stosowania środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność żołnierza lub innej osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
- 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności żołnierza lub innej osoby;

- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie odebrać broń żołnierzowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni;
- 4) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na jednostki wojskowe, okręty wojenne, obiekty i urządzenia wojskowe oraz systemy uzbrojenia;
- 5) w celu ujęcia, udaremnienia ucieczki lub w bezpośrednim pościgu osoby, wobec której stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1–4;
- 6) w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej;
- 7) w celu zniszczenia, unieruchomienia lub przejęcia kontroli nad bezzałogowym statkiem powietrznym lub pływającym, który:
  - a) zagraża lub może zagrozić życiu lub zdrowiu żołnierzy lub innych osób,
  - b) stwarza lub może stworzyć zagrożenie dla chronionych obiektów, urządzeń lub obszarów,
  - c) stwarza lub może stworzyć zagrożenie bezpieczeństwa statku powietrznego lub życia lub zdrowia załogi lub pasażerów znajdujących się na jego pokładzie,
  - d) stwarza lub może stworzyć zagrożenie bezpieczeństwa statku, okrętu wojennego lub życia lub zdrowia załogi lub pasażerów znajdujących się na jego pokładzie.

W projekcie proponuje się przyjęcie podobnego rozwiązania, jakie zostało wprowadzone dla żołnierzy pełniących służbę poza granicami państwa w polskich kontyngentach wojskowych, przez wprowadzenie przepisów dających ogólną podstawę stosowania środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia wojskowego.

Powyższe regulacje mają na celu umożliwienie Siłom Zbrojnym realizacji zadań zgodnie z oczekiwaniami państwa w zmieniających się warunkach bezpieczeństwa. Obecnie obowiązujący art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny stanowi, że: *„Siły Zbrojne, realizując zadania konstytucyjne, w zakresie ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic, mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia, z uwzględnieniem konieczności i celu wykonania tych zadań, w sposób adekwatny do zagrożenia oraz w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym.”*

Projektowane zmiany określają warunki i sposób użycia siły w warunkach pokojowych i stanowią odpowiednik funkcjonujących w obcych Siłach Zbrojnych oraz w państwach NATO tzw. *Standing Rules of Engagement*. Prawnie sankcjonuje przypadki i podstawowe warunki użycia środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia w przypadku użycia Sił Zbrojnych w operacji wojskowej na terenie RP w czasie pokoju i jednocześnie zapewnia środki działania żołnierzom wykonującym zadania służbowe związane z ochroną niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic.

Dodatkowo przewiduje się, że w działaniach oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych, okrętów wojennych Marynarki Wojennej oraz statków powietrznych stosowanie środków przymusu bezpośredniego, użycie broni i innego uzbrojenia będzie mogło nastąpić tylko na uprzedni rozkaz dowódcy jako szczególny i ostateczny środek.

Projektowane przepisy określają katalog środków przymusu bezpośredniego (w postaci siły fizycznej, kajdanek i innych środków służących do unieruchomieniu kończyn, siatek obezwładniających i innych podobnych środków służących do obezwładniania, wodnych środków obezwładniających, psów służbowych, koni służbowych, pocisków niepenetrujących, chemicznych środków obezwładniających, paralizatorów, kolczatek drogowych, pojazdów służbowych, środków wybuchowych, środków pirotechnicznych) oraz procedurę użycia tych środków. Stosowanie środków przymusu bezpośredniego będzie się odbywać według zasad określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. W przypadku gdy zastosowanie tych środków nie będzie możliwe albo będzie nieskuteczne, będzie dopuszczalne użycie broni oraz innego uzbrojenia.

Projekt ustawy zakłada także, że dla każdej operacji wojskowej na terenie kraju, Minister Obrony Narodowej będzie określał, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, wytyczne w zakresie stosowania przez żołnierzy, w tym członków załóg okrętów wojennych Marynarki Wojennej, zgodnie z przepisami, użycia broni i innego uzbrojenia, uwzględniając wiążące Rzeczpospolitą Polską ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz międzynarodowe prawo zwyczajowe, lub w razie potrzeby w zakresie ograniczeń co do ich stosowania lub użycia, mając na uwadze cel tej operacji oraz konieczność zapewnienia żołnierzom niezbywalnego prawa do samoobrony.

Należy zauważyć, że realizując to upoważnienie, Minister Obrony Narodowej, nie tworzy nowych podstaw prawnych do użycia siły, albowiem te będą określone w ustawie lub w wiążącym państwo prawie międzynarodowym. Przedmiotowy akt będzie wyłącznie

konkretyzował katalog tych środków dostosowany do danej operacji, stanowiący odpowiednik funkcjonujących w obcych siłach zbrojnych oraz w NATO tzw. *mission-tailored Rules of Engagement*. Jest to proces operacjonalizacji zapisów ustawowych, które konkretyzują się w wojskowych dokumentach operacyjnych, tworząc dokument, który jest zrozumiały dla pojedynczego żołnierza korzystającego z tych uprawnień.

O użyciu Sił Zbrojnych do operacji wojskowej na terenie kraju będzie decydował Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Rady Ministrów.

W obecnym stanie prawnym w art. 11c ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, przewiduje się możliwość użycia Sił Zbrojnych w formie prowadzonego samodzielnie przeciwdziałania. Prezydent może podjąć taką decyzję na wniosek Prezesa Rady Ministrów (w przypadkach niecierpiących zwłoki decyzja może być wydana przez Ministra Obrony Narodowej na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji), w przypadku gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa, zapewnienia nienaruszalności granicy państwowej lub zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej lub na polskich obszarach morskich, jeżeli Straż Graniczna nie dysponuje możliwością skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu lub dokonaniu przestępstwa lub uzasadnia to rodzaj zagrożenia. Proponowana nowelizacja oznacza, że żołnierze będą prowadzić operację w ramach własnych uprawnień Sił Zbrojnych i nie będzie konieczności nadawania im uprawnień przewidzianych dla funkcjonariuszy Straży Granicznej. W związku z tym, takie samodzielne użycie Sił Zbrojnych w tym trybie będzie wymagało szczegółowego określenia zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia dla działających w takiej operacji żołnierzy.

Wprowadzenie powyższych zmian jest również konieczne w kontekście ewentualnego operacyjnego użycia wojsk sojuszników na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju. Zgodę na pobyt wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych lub wojsk NATO przez stronę wysyłającą w operacjach wojskowych prowadzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju wydaje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Obrony Narodowej, skierowany po uzyskaniu zgody Prezesa Rady Ministrów. W zgodzie tej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określa cel pobytu wojsk obcych i zakres ich uprawnień, a także inne okoliczności mające znaczenie dla obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Określając zakres uprawnień, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje, które uprawnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej będą przysługiwać wojskom obcym w czasie pobytu na terytorium

Rzeczypospolitej Polskiej w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych. Wobec tego obowiązuje przepis art. 3a ust. 1 ustawy z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym, który przewiduje, że pobyt wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może dotyczyć wzmocnienia wojskowego – nie tylko Sił Zbrojnych (jak było dotychczas) – ale także wojsk NATO. Wobec jednak braku przepisu regulującego tryb nadawania tym wojskom uprawnień Sił Zbrojnych podczas pobytu w Polsce, proponuje się, aby art. 3a ust. 3 ww. ustawy, otrzymał następujące brzmienie: *„Określając zakres uprawnień, o których mowa w ust. 2, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje, które uprawnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej będą przysługiwać wojskom obcym w czasie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub wojsk Państw-Stron Traktatu Północnoatlantyckiego.”*

Uzupełnieniem powyższych propozycji jest również zmiana przewidziana w art. 9 pkt 3 projektu (dotycząca art. 25 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny). Projektowana regulacja przewiduje, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, sprawując zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi, zatwierdzał będzie, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, w drodze postanowienia sojusznicze plany obronne. W sojusznicznych planach obronnych można bowiem przewidzieć wsparcie sił zbrojnych danego państwa przez państwa NATO w prowadzeniu operacji wojskowej w czasie pokoju. Biorąc więc pod uwagę, że to Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z projektowaną w niniejszej ustawie zmianą, będzie wyrażał zgodę na udział wojsk państw NATO w operacji wojskowej prowadzonej przez Siły Zbrojne na terenie kraju w czasie pokoju, zatem uzasadnionym będzie uprzednie zatwierdzenie takiej możliwości przez akceptację sojuszniczego planu obronnego. W obecnym stanie prawnym nie przypisano takiej kompetencji żadnemu podmiotowi.

2. Zapewnienie żołnierzom oraz funkcjonariuszom Policji i Straży Granicznej objętym postępowaniem karnym w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań lub czynności dostępu do profesjonalnego obrońcy (adwokata lub radcy prawnego)

Kolejną zmianą proponowaną w przedkładanym projekcie jest wzmocnienie obecnie funkcjonującego rozwiązania, przewidującego możliwość udzielenia pomocy żołnierzom (zawodowym i niezawodowym) w związku z ponoszonymi przez nich kosztami pomocy prawnej. Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 296 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie

Ojczyzny żołnierzowi zawodowemu przysługuje zwrot kosztów poniesionych na pomoc prawną, jeżeli wszczęte przeciwko niemu postępowanie karne o przestępstwo popełnione w związku z wykonywaniem zadań i czynności służbowych zostało zakończone prawomocnym orzeczeniem o umorzeniu postępowania z powodu braku ustawowych znamion czynu zabronionego lub niepopelnienia przestępstwa albo wyrokiem uniewinniającym. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu koszty w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego obrońcy, określone w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze oraz art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, zwraca się ze środków części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej. W zakresie nieuregulowanym w powyższych przepisach do zwrotu kosztów poniesionych na pomoc prawną stosuje się przepisy działu XIV ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. Istotą funkcjonującego rozwiązania jest zwrot poniesionych przez żołnierza kosztów procesu, tylko w sytuacji gdy postępowanie zakończy się pozytywnie dla oskarżonego żołnierza (umorzeniem lub uniewinnieniem). Wprawdzie w ust. 4 omawianego artykułu wprowadzono możliwość (opartą o ocenne przesłanki) zwrotu kosztów procesu w trakcie jego trwania (niezależnie od jego wyniku), lecz obserwacje związane z użyciem Sił Zbrojnych do ochrony granicy państwowej należy ocenić jako wymagające uzupełnienia.

Dlatego też proponuje się wzmocnienie obecnie funkcjonujących rozwiązań w zakresie zapewnienia m.in. żołnierzowi objętemu postępowaniem karnym dostępu do profesjonalnego obrońcy. W tym zakresie proponuje się wprowadzenie następujących regulacji:

- 1) dodanie w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego nowego art. 78a ułatwiającego dostęp żołnierza zawodowego i niezawodowego oraz funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej do obrońcy z urzędu. W tym zakresie przewiduje się, że żołnierz lub funkcjonariusz oskarżony o przestępstwo popełnione w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań służbowych, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu. Konsekwencją wprowadzenia tego rozwiązania jest konieczność dokonania nowelizacji art. 81 § 1 i 2, art. 88 § 1, art. 300 § 1 i 2, art. 338b § 1 i 3 oraz art. 6071 § 3a;
- 2) zmianę art. 296 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny przez dodanie ust. 5, w którym przewidziano obligatoryjną pomoc w postaci zwrotu kosztów procesu dla żołnierza zawodowego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo

popelnione w następcstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia, w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych, który nie skorzysta z obrońcy z urzędu. Pomoc taka będzie przyznawana jeszcze przed zakończeniem tego postępowania i nie będzie podlegała zwrotowi w zależności od zakończenia postępowania karnego (a więc również w przypadku wydania wyroku skazującego żołnierza). Przy czym przewiduje się zwrot w wysokości określonej w umowie o udzielenie pomocy prawnej nie wyższej jednak od 20-krotnej wysokości stawek za czynności określone w przepisach wydanych na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze oraz art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych;

- 3) zastosowanie rozwiązania w zakresie zwrotu kosztów procesu również do żołnierzy niezawodowych. Wobec tego w art. 316 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny proponuje się dodać ust. 4 i 5 (wzorowanym na rozwiązaniu przewidzianym w art. 296 ust. 4 i 5 tej ustawy), w których wprowadza się odpowiednio fakultatywny i obligatoryjny zwrot kosztów procesu. Dodatkowo wprowadza się możliwość ubiegania się przez żołnierza niezawodowego zwrotu kosztów procesu, w którym występował on w charakterze pokrzywdzonego, np. gdy został zaatakowany w czasie wykonywania zadań na granicy państwowej i uczestniczy w procesie sprawcy jako pokrzywdzony i korzysta z pomocy adwokata lub radcy prawnego (takie rozwiązanie funkcjonuje w odniesieniu do żołnierzy zawodowych).

3. Możliwość zachowania prawa do pełnego uposażenia dla żołnierza zawieszonoego w czynnościach służbowych, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo popelnione w następcstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych

W obecnym stanie prawnym, określonym w art. 456 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (w przypadku żołnierzy zawodowych) oraz w art. 485 ww. ustawy (w przypadku żołnierzy niezawodowych), wskazano, że w przypadku zawieszenia żołnierza w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania żołnierzowi zawiesza się, od najbliższego terminu płatności, połowę uposażenia zasadniczego oraz m.in. wypłatę dodatków o charakterze stałym. Faktycznie żołnierz otrzymuje tylko 50% uposażenia. Zawieszoną część uposażenia wypłaca się wyłącznie w przypadku umorzenia postępowania karego, w toku którego był stosowany ten środek zapobiegawczy, albo w przypadku uniewinnienia żołnierza.

Mając na uwadze dynamikę działań związanych z obroną granicy państwowej, w trakcie których może dojść do niezamierzonego naruszenia obowiązującego porządku prawnego przez żołnierza i w związku z tym prowadzenia postępowania karnego przeciwko takiemu żołnierzowi, proponuje się, aby w przypadku żołnierza zawieszzonego w czynnościach służbowych dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę, mógł, biorąc pod uwagę okoliczności popełnienia zarzucanego żołnierzowi przestępstwa, w szczególności będącego następstwem użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych, zachować prawo do pełnego uposażenia oraz prawo do dodatków o charakterze stałym.

4. Wprowadzenie kontratypu przestępstwa użycia lub wykorzystania przez żołnierza lub funkcjonariusza Policji i Straży Granicznej środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia niezgodnie z zasadami

Istotą nowelizacji ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, polegającą na dodaniu art. 25a, jest wprowadzenie kontratypu przestępstwa związanego z użyciem przez żołnierza lub funkcjonariusza Policji lub Straży Granicznej środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w czasie wykonywania zadań związanych z ochroną granicy państwowej oraz dokonania bezpośredniego zamachu na określone dobra chronione prawem, w tym w szczególności życia lub zdrowia żołnierza lub funkcjonariusza, jeżeli okoliczności będą wymagały natychmiastowego działania.

Mając na uwadze spektrum działań związanych z ochroną granicy państwowej przez Siły Zbrojne oraz Policję i Straż Graniczną, charakteryzujące się nieprzewidywalnością, dużą dynamiką działań powodujących ponadnormatywne obciążenia psychofizyczne żołnierzy i funkcjonariuszy biorących udział w tych działaniach, jest niezbędne zagwarantowanie tym osobom niekaralności, w pewnych przypadkach naruszenia zasad do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, broni lub uzbrojenia.

Odrębnie proponuje się uregulować kontratyp przestępstwa związanego z użyciem przez żołnierza środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w czasie wykonywania operacji wojskowej, o której mowa w przepisach ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny. Należy bowiem zwrócić uwagę, że operacje wojskowe, aczkolwiek zawsze związane z realizacją konstytucyjnych zadań Sił Zbrojnych, będą mogły być realizowane nie bezpośrednio na granicy państwowej. Wówczas to kontratyp przewidziany w art. 25a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny może się okazać niewystarczający. Dlatego też proponuje się wprowadzenie do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny dodatkowego

przepisu, tj. art. 319a, zgodnie z którym nie popełnia przestępstwa żołnierz, który z naruszeniem zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia, wydaje rozkaz ich użycia lub wykorzystania albo ich używa lub wykorzystuje, w związku z wykonywaniem czynności lub zadań służbowych w czasie operacji wojskowej prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, w celu:

- 1) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego żołnierza lub innej osoby lub
- 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność tego żołnierza lub innej osoby, lub
- 3) konieczności przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności tego żołnierza lub innej osoby, lub która usiłuje bezprawnie odebrać broń żołnierzowi lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania

– jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego działania.

5. Doprecyzowanie zasad zatrzymania żołnierzy przez Żandarmerię Wojskową

Kolejnym elementem działań legislacyjnych podejmowanych w kierunku ochrony żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową przed nadmierną reakcją organów porządkowych w związku z podejrzeniem popełnienia przez niego przestępstwa jest doprecyzowanie art. 23 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. Przepis ten określa ogólne zasady postępowania żołnierzy Żandarmerii Wojskowej przy zatrzymywaniu osób. Proponuje się dodanie nowego ustępu, zgodnie z którym w przypadku zatrzymania żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową, zatrzymanie musi się odbywać dodatkowo z poszanowaniem godności i honoru żołnierza i służby wojskowej, w tym munduru żołnierza Wojska Polskiego, przy czym zatrzymanie w czasie wykonywania przez tego żołnierza czynności lub zadań służbowych, musi być traktowane jako środek ostateczny, o ile nie zachodzi konieczność zatrzymania żołnierza na gorącym uczynku.

Ponadto w projektowanej ustawie zamieszczono przepis przejściowy, zgodnie z którym prawo do obrońcy z urzędu lub zwrot kosztów procesu będzie przysługiwał również w sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, kontynuowanych po jej

wejściu w życie. Dodatkowo proponuje się również, aby przepisy dotyczące możliwości zachowania żołnierzowi pełnego uposażenia oraz dodatków o charakterze stałym, w przypadku zawieszenia go w czynnościach służbowych albo tymczasowego aresztowania, również miały zastosowanie do żołnierzy zawieszonych w czynnościach służbowych lub tymczasowo aresztowanych, przed dniem wejścia w życie ustawy.

Zagrożenia występujące na granicy polsko-białoruskiej wymuszają również zaangażowanie do jej ochrony funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej. Zatem, projektując rozwiązania wzmacniające obecność sił odpowiedzialnych za ochronę granicy jest niezbędne również doregulowanie kwestii użycia tych formacji.

Jednostki Policji wspierają funkcjonariuszy Straży Granicznej z zadaniem monitorowania sytuacji i kontrolowania pojazdów wykorzystywanych do przerzutu cudzoziemców w strefie nadgranicznej na odcinkach o największym ryzyku migracyjnym. Zgodnie z ustaleniami z 25 marca 2024 r. Komendanta Głównego Straży Granicznej z Komendantem Głównym Policji, Policja udziela Straży Granicznej od 3 kwietnia 2024 r. dodatkowego wsparcia w liczbie 110 funkcjonariuszy. Obecnie do działań kierowanych jest łącznie 618 policjantów. W związku z eskalacją zagrożeń do KWP Białystok od 3 czerwca 2024 r. skierowano 369 policjantów.

W poprzednich okresach do dyspozycji KWP Białystok skierowanych zostało w 2021 r. – 9883 policjantów, w 2022 r. – 12 481 policjantów oraz w 2023 r. – 5604 policjantów.

Mając na uwadze narastający w ostatnim czasie wzrost agresji ze strony nielegalnych imigrantów na granicy polsko-białoruskiej, w tym podejmowane przez uprawnione polskie służby działania związane z ich odpieraniem, oraz uwzględniając potrzebę bezpośredniego zaangażowania policjantów do działań prewencyjnych na terenach nadgranicznych z Republiką Białorusi, jest konieczne nadanie Policji uprawnienia do użycia lub wykorzystania posiadanych na wyposażeniu środków przymusu bezpośredniego, w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej oraz użycia broni palnej w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu.

Policja została utworzona jako umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego, do której podstawowych zadań należy m.in.: ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra,

ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego czy też wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców.

W myśl art. 15 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji policjanci wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe mają prawo m.in. do: legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości, dokonywania kontroli osobistej czy też zatrzymywania osób w trybie i przypadkach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego i innych ustaw, jak również wydawania osobom poleceń określonego zachowania się w granicach niezbędnych do wykonywania tego rodzaju czynności lub wykonywania innych czynności służbowych podejmowanych w zakresie i w celu realizacji ustawowych zadań Policji.

Podstawę prawną użycia lub wykorzystania przez policjantów środków przymusu bezpośredniego stanowi art. 16 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, zgodnie z którym w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1–6 i 8–14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego (Dz. U. z 2024 r. poz. 383), policjanci mogą użyć środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1–13 i 17–20 tej ustawy, lub wykorzystać te środki. Art. 16 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, przez zastosowanie w nim odesłania, określa tym samym, jakie środki przymusu bezpośredniego oraz w jakich przypadkach mogą być używane lub wykorzystywane przez policjantów.

Mając na względzie przytoczone wyżej działania uprawniające do zastosowania środków przymusu bezpośredniego, podnieść należy, że Policja obecnie nie posiada uprawnień do ich użycia lub wykorzystania w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej, w tym przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu (pozostają one przypisane do właściwości funkcjonariuszy Straży Granicznej).

W związku z powyższym proponuje się wprowadzenie następujących regulacji mających na celu zapewnienia efektywnego działania Policji w zakresie działań dotyczących przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej:

1. Nadanie funkcjonariuszom Policji uprawnień do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej

Zamiany ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji mają na celu nadanie funkcjonariuszom Policji uprawnień do użycia lub wykorzystania środków przymusu

bezpośredniego w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, o którym mowa w art. 11 pkt 7 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, oraz użycia broni palnej w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu, o którym mowa w art. 45 pkt 1 lit. d ww. ustawy.

2. Usprawnienia obiegu informacji o użyciu Sił Zbrojnych do wsparcia Policji

W celu usprawnienia obiegu informacji w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji proponuje się dodanie do art. 18 ust. 5a, tym samym ustanowienie normy prawnej, w świetle której stosowne wnioski oraz decyzje o użyciu Sił Zbrojnych do wsparcia Policji stawałyby się wiążące również w sytuacji, gdy byłyby przekazywane ustnie, telefonicznie albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Proponowane rozwiązanie jest wzorowane na obowiązującym przepisie ustawy z dnia 4 września 2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich w zakresie stosowania przez Siły Zbrojne środków celem zapobieżenia, ograniczenia lub usunięcia poważnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa na polskich obszarach morskich (art. 27 ust. 2). Mając na uwadze potrzebę zachowania spójności mechanizmów działania służb, zmiany w tym samym zakresie proponuje się równoległe do ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (dodanie do art. 11b ust. 3a) oraz do ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (dodanie do art. 22 ust. 3a). Jednocześnie w odniesieniu do ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych proponuje się również doprecyzowanie ust. 7 w art. 22 przez wskazanie w nim podstawy prawnej użycia Sił Zbrojnych RP do pomocy Policji, którą stanowić może zarówno sam art. 22 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, ale także art. 18 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji. Ponadto z uwagi na zakres regulacji zasadnym jest również usprawnienie mechanizmu obiegu informacji na temat wprowadzenia, zmiany lub odwołania stopnia alarmowego, wynikającego z art. 16 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, przez dodanie w tym przepisie analogicznej reguły o skuteczności przekazywania opinii, o których mowa w tym przepisie ustnie, telefonicznie albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Projekt ustawy przewiduje również zmiany w zakresie przepisów dotyczących uprawnień dla Straży Granicznej:

1. Wsparcie Straży Granicznej przez Policję

Utrzymujące się zagrożenia migracyjne na granicach zewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej uzasadniają stworzenie szerszych ram prawnych w zakresie możliwości udzielania wsparcia Straży Granicznej ze strony Policji, na wzór funkcjonujących rozwiązań w zakresie udzielania pomocy Straży Granicznej przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej lub użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych. Wobec powyższego proponuje się dodanie w przepisach ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej art. 11e, zgodnie z którym, w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego, jeżeli siły Straży Granicznej są niewystarczające lub mogą okazać się niewystarczające do wykonania ich zadań, minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określający zakres i formę pomocy, będzie mógł zarządzić użycie funkcjonariuszy Policji do udzielenia pomocy Straży Granicznej. Pomoc ta będzie mogła stanowić również formę samodzielnych działań Policji. W przypadku niecierpiącym zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy podejmował będzie Komendant Główny Policji, na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określający zakres i formę pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Funkcjonariuszom Policji w zakresie niezbędnym do wykonania ich zadań, wobec wszystkich osób, będą przysługiwać uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej na zasadach i w trybie określonych dla funkcjonariuszy Policji.

2. Uprawnienia do użycia lub wykorzystania wodnych środków obezwładniających w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej

Straż Graniczna obecnie nie posiada uprawnień do użycia lub wykorzystania wodnych środków obezwładniających w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej. Wobec powyższego proponuje się nadanie funkcjonariuszom Straży Granicznej uprawnienia do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Wynikowej korekty dokonano w zakresie ust. 3 w art. 18b ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

Ponadto projekt przewiduje zmiany w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, tj.:

- 1) **wprowadzenie zmiany definicji środka przymusu bezpośredniego**, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, przez nadanie mu nowego brzmienia – siatka obezwładniająca i inne środki służące do obezwładniania – rozwiązanie to ma na celu rozszerzenie katalogu środków przymusu bezpośredniego o inne środki o działaniu analogicznym do siatki obezwładniającej, ale odmiennej konstrukcji, co pozwoli na poszerzenie dostępnych dla funkcjonariuszy środków wykorzystywanych przy ochronie granicy państwowej. Powyższe powoduje konieczność doprecyzowania art. 18 tej ustawy, w którym określono użycie siatki obezwładniającej.
- 2) **Rozszerzenie katalogu przypadków użycia lub wykorzystania przez funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej wodnych środków obezwładniających oraz środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub olśniewających, o przypadek przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej.** Ustawa nie uprawnia bowiem żadnej formacji/podmiotu do użycia wodnych środków obezwładniających oraz środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub olśniewających, w przypadku przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej.

W odniesieniu do powyższego wskazać należy, że wodnych środków obezwładniających można użyć lub je wykorzystać w celu krótkotrwałego obezwładnienia osoby. Natomiast środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub olśniewających używa się w celu poprawy bezpieczeństwa podczas wykonywania ustawowych zadań przez uprawnionego, w warunkach stwarzających szczególne zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby. Ponadto środki te służą do ograniczania możliwości działania osób zatrzymywanych przez krótkotrwałe zakłócenie ich orientacji przestrzennej lub odwrócenie ich uwagi od działań uprawnionego, gdy istnieje podejrzenie, że osoby te będą stawiać intensywny opór.

Proponuje się zatem dokonanie zmiany treści art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (wodne środki obezwładniające) oraz art. 33 ust. 1 ww. ustawy (środki pirotechniczne) przez rozszerzenie o możliwość ich wykorzystania w przypadku przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej.

- 3) **Zwiększenie bezpieczeństwa funkcjonariuszy i żołnierzy, a także efektywności działań podejmowanych przez instytucje państwa w zakresie ochrony granicy**

państwowej, z uwagi na specyfikę sytuacji związanej z ochroną granicy, która aktualnie ma miejsce – w tym zakresie jest zasadne dokonanie modyfikacji przepisów art. 45 pkt 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, który dotyczy przypadków użycia broni palnej, oraz art. 49 ww. ustawy, który dotyczy postępowania po użyciu broni palnej.

Proponowane wyżej zmiany stanowią odpowiedź na aktualną sytuację stałej eskalacji agresji migrantów wobec funkcjonariuszy i żołnierzy pełniących służbę przy ochronie granicy państwowej. Z praktyki wynika, że niemal zawsze w grupie usiłującej przekroczyć granicę lub przekraczającej granicę jest kilka osób agresywnych. Atakowanie funkcjonariuszy i żołnierzy Sił Zbrojnych RP stało się swoistego rodzaju *modus operandi* grupowego przekroczenia granicy. Funkcjonariusze i żołnierze są zaabsorbowani „walką” z osobami agresywnymi. W miejsce ataku są kierowani funkcjonariusze i żołnierze z innych oddalonych posterunków – odsłaniając tym samym odcinki granicy, na której pełnili służbę, wówczas w tych miejscach dochodzi do przekroczenia granicy przez inne grupy migrantów. Ważnym jest, aby podejmować skuteczne środki wobec tego rodzaju migrantów i to już na odpowiednio wczesnym etapie, ponieważ dopuszczenie do eskalacji skutkuje wzrostem zagrożenia nie tylko nienaruszalności granicy państwowej, ale także dla funkcjonariuszy oraz żołnierzy i migrantów. Z tych względów możliwość użycia adekwatnych środków będzie oddziaływać prewencyjnie, a w skrajnych przypadkach, gdy będzie to uzasadnione okolicznościami danej sytuacji także pozwoli odpowiednio wcześniej reagować w celu niedopuszczenia do zagrożenia, które może skutkować poważnymi konsekwencjami.

Proponuje się, aby ustawa weszła w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia, przy czym należy stwierdzić, że rozwiązanie takiego wymaga ważny interes państwa w postaci przede wszystkim uregulowania zasad użycia broni oraz środków przymusu bezpośredniego przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, jak również usprawnienia działalności Straży Granicznej i Policji, oraz zagwarantowania żołnierzom Wojska Polskiego skutecznej ochrony prawnej w zakresie wykonywanych przez nich zadań i czynności służbowych, które stanowią realizację zadań konstytucyjnych w zakresie ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic, a zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją na przeszkodzie takiemu rozwiązaniu.

Stosownie do postanowień § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348) oraz zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U.

z 2017 r. poz. 248) projekt ustawy został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

Projekt ustawy nie podlega notyfikacji zgodnie z procedurą określoną w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Projektowana ustawa nie dotyczy majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców lub praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej.

Ocena Skutków Regulacji projektu nie była dokonywana w trybie § 32 ww. uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów, lecz w trybie § 42 ust. 1 Regulaminu pracy Rady Ministrów.

Projekt ustawy nie wymaga uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia z właściwymi instytucjami i organami Unii Europejskiej, w tym Europejskim Bankiem Centralnym.

Przedmiot projektowanego aktu prawnego jest zgodny z zakresem prawa Unii Europejskiej.

<p>Nazwa projektu Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa</p> <p>Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Obrony Narodowej – wiodące Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – współpracujące</p> <p>Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Obrony Narodowej – Pan Władysław KOSINIAK-KAMYSZ</p> <p>Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu: wuw@mon.gov.pl</p>	<p>Data sporządzenia 10.06.2024 r.</p> <p>Źródło: Inicjatywa własna</p> <p>Nr w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UD 73</p>
--	---

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Realizacja konstytucyjnych zadań przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności w obecnej sytuacji geopolitycznej oraz dynamicznie zmieniająca się sytuacja na granicy Rzeczypospolitej Polski z Federacją Rosyjską i Republiką Białorusi, w tym eskalacja bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa tej granicy, a w szczególności dla bezpieczeństwa, życia i zdrowia żołnierzy oraz funkcjonariuszy pełniących służbę w tym rejonie, wymusza konieczność podjęcia interwencji legislacyjnej mającej na celu uregulowanie kwestii usprawnienia działań tych formacji na granicy państwowej.

W projektowanej ustawie proponuje się wprowadzenie możliwości użycia Sił Zbrojnych do w operacji wojskowej prowadzonej na terytorium RP w czasie pokoju oraz prawnej ochrony podejmowanych przez żołnierzy Wojska Polskiego działań.

W związku z powyższym w projektowanej ustawie przewidziano w szczególności:

1. wprowadzenie w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, z późn. zm.) możliwości udziału Sił Zbrojnych w operacji wojskowej prowadzonej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju i określenia dla tego udziału zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, broni oraz uzbrojenia wojskowego przez żołnierzy w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych;
2. zapewnienie, przez nowelizację odpowiednio przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37) oraz ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, żołnierzom (a także funkcjonariuszom Policji i Straży Granicznej) objętym postępowaniem karnym w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań lub czynności, dostępu do profesjonalnego obrońcy (adwokata lub radcy prawnego) z urzędu. Dodatkowo w przypadku żołnierzy możliwe będzie zrefundowanie kosztów niezbędnej pomocy prawnej;
3. wprowadzenie w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny możliwości zachowania prawa do pełnego uposażenia i dodatków o charakterze stałym dla żołnierza zawieszonoego w czynnościach służbowych, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo popełnione w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych;
4. wprowadzenie do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17) kontratypu przestępstwa użycia lub wykorzystania przez żołnierza, funkcjonariusza Policji albo Straży Granicznej środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia niezgodnie z zasadami, w określonych sytuacjach;
  1. doprecyzowanie zasad zatrzymania żołnierzy przez Żandarmerię Wojskową.

Podkreślenia również wymaga, że na granicy polsko-białoruskiej utrzymuje się obecnie największe zagrożenie migracyjne na granicach zewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej. Zjawisko to dotyczy cudzoziemców z państw wysokiego ryzyka migracyjnego, którzy w zorganizowanych grupach usiłują przekraczać tzw. granicę zieloną z terytorium Białorusi do Polski. Presja ta została sztucznie wykreowana przez władze Białorusi jako element działań hybrydowych mających na celu destabilizację Polski i innych państw członkowskich Unii Europejskiej. Obecnie ma ona charakter stały, a jej poziom zależny jest od bieżących celów, posiadanych możliwości oraz przede wszystkim długofalowych planów Rosji wobec UE i NATO. Mając na uwadze narastający w ostatnim czasie wzrost agresji ze strony nielegalnych imigrantów na granicy polsko-białoruskiej, w tym podejmowane przez uprawnione polskie służby działania związane z ich odpieraniem oraz uwzględniając potrzebę bezpośredniego zaangażowania policjantów do działań prewencyjnych na terenach

nadgranicznych z Republiką Białorusi konieczne jest nadanie Policji uprawnień do użycia lub wykorzystania posiadanych na wyposażeniu środków przymusu bezpośredniego, w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej, oraz użycia broni palnej w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu. Utrzymujące się zagrożenia migracyjne uzasadniają stworzenie szerszych ram prawnych w zakresie możliwości udzielania wsparcia Straży Granicznej ze strony Policji, na wzór funkcjonujących rozwiązań w zakresie udzielania pomocy Straży Granicznej przez żołnierzy Żandarmerii Wojskowej lub użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych.

Straż Graniczna obecnie nie posiada uprawnień do użycia lub wykorzystania wodnych środków obezwładniających w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej. Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej nie uprawnia żadnej formacji do użycia wodnych środków obezwładniających oraz środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub oślniewających, w przypadku przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej. Wydarzenia na granicy polsko-białoruskiej uzasadniają wypracowanie stałych mechanizmów wspierania Straży Granicznej przez inne służby, w tym przez Policję. Dynamika zdarzeń związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego uzasadnia wypracowanie modelu powiadamiania zaangażowanych podmiotów w przypadku wydania decyzji ustnie, telefonicznie albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Przyjęte rozwiązania pozwolą w przyszłości na podejmowanie skutecznych działań w przypadku wystąpienia kryzysów na innych granicach lub też na wskazanej granicy polsko-białoruskiej, w przypadku eskalacji działań ze strony białoruskiej.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Ad 1. Zgodnie z art. 26 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej Siły Zbrojne służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic. Ochrona niepodległości polega przede wszystkim na ochronie odrębnego bytu Państwa w razie jego zagrożenia, a ochrona niepodzielności terytorium oznacza obowiązek ochrony jego całości oraz poszczególnych jego części. Jej podstawowym elementem jest ochrona granic państwa. Ochrona bezpieczeństwa państwa odnosi się zarówno do zewnętrznego, jak i wewnętrznego aspektu tego bezpieczeństwa. Pogarszająca się sytuacja bezpieczeństwa powoduje, że Siły Zbrojne są i powinny być coraz częściej używane w celach operacyjnych, rozpoznawczych i odstraszania, co powoduje, że żołnierze powinni być podczas tych działań wyposażeni w broń osobistą oraz, co ważniejsze, powinni mieć uprawnienia do użycia w razie takiej potrzeby, środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia. W celu realizacji przez Siły Zbrojne tych konstytucyjnych zadań niezbędne jest uregulowanie w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny:

- 1) wprowadzenie operacji wojskowej prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju rozumianej jako:
  - a) zorganizowane działanie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej prowadzone w celu zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, niebędące szkoleniem lub ćwiczeniem,
  - b) działanie wojsk obcych w ramach wzmocnienia wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub wojsk NATO oraz
- 2) dodanie przepisów określających warunki i sposób użycia siły w warunkach pokojowych wskazując, że żołnierze realizujący zadania w czasie pokoju będą uprawnieni do stosowania środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia.

Ad 2. Dostrzegając potrzebę wsparcia prawnego dla żołnierzy proponuje się wprowadzenie rozwiązań ułatwiających dostęp żołnierza do obrońcy w przypadku gdy zostanie objęty postępowaniem karnym związanym ze służbą wojskową. Proponuje się wprowadzenie następujących rozwiązań:

- 1) dodanie w *Kodeksie postępowania karnego* nowego art. 78a, ułatwiającego dostęp żołnierza do obrońcy z urzędu. Żołnierz oskarżony o przestępstwo popełnione w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań służbowych, który nie ma obrońcy z wyboru, będzie mógł może żądać (bez względu na swój stan majątkowy), aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu; przepis będzie miał również zastosowanie do funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz Policji;
- 2) zmianę ustawy *o obronie Ojczyzny*, w którym przewidziano obowiązkową pomoc w postaci przyznania kosztów procesu dla żołnierza, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne o przestępstwo popełnione w następstwie użycia środków przymusu bezpośredniego, broni lub innego uzbrojenia w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych, który nie skorzysta z obrońcy z urzędu. Pomoc taka przyznawana będzie jeszcze przed zakończeniem tego postępowania i nie będzie podlegała zwrotowi w zależności od wyniku zakończonego postępowania karnego (*a więc również w przypadku wydania wyroku skazującego żołnierza*).

Ad 3. Z powyższym zagadnieniem komponuje się proponowana w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny możliwość zachowania żołnierzowi tymczasowo aresztowanemu lub zawieszonemu w czynnościach służbowych prawa do pełnego uposażenia za ten okres. W obecnym stanie prawnym kwestia zorganizowania obrońcy i opłacenia jego honorarium pozostaje wyłącznie w gestii żołnierza, co dodatkowo komplikuje fakt, że w tym okresie otrzymuje on

wyłącznie 50% uposażenia zasadniczego oraz nie otrzymuje żadnych dodatków. Dlatego też proponuje się aby w przypadku żołnierzy oskarżonych o czyny związane z użyciem środków przymusu bezpośredniego, broni lub uzbrojenia wojskowego, dowódca jednostki wojskowej, biorąc po uwagę okoliczności sprawy, mógł zachować żołnierzowi prawo do pełnego uposażenia oraz dodatków o charakterze stałym.

Ad 4. Wprowadzenie kontratypu przestępstwa przekroczenia zasad użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, broni lub uzbrojenia wojskowego ma na celu zapewnienie żołnierzom i funkcjonariuszom możliwości użycia tych środków w określonych stanach faktycznych, bez obawy poniesienia odpowiedzialności karnej, w przypadku przekroczenia reguł jej użycia. Użycie tych środków zazwyczaj odbywa się w sytuacji dużej dynamiki zdarzeń, przy ponadnormatywnych obciążeniach psychofizycznych, gdzie może dojść do sytuacji przekroczenia ustawowych granic użycia tych środków. Wyłączenie odpowiedzialności karnej w takiej sytuacji stworzy po stronie żołnierza większą pewność działania, może przełożyć się na lepszą ochronę życia i zdrowia żołnierzy i innych osób.

Ad 5. W wyniku nowelizacji ustawy o Żandarmerii Wojskowej oraz wojskowych organach porządkowych nastąpi dookreślenie zasad postępowania żołnierzy Żandarmerii Wojskowej przy zatrzymywaniu żołnierzy. Proponuje się dodanie nowego ustępu do art. 23, zgodnie z którym w przypadku zatrzymania żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową, zatrzymanie musi się odbywać dodatkowo z poszanowaniem godności i honoru żołnierza i służby wojskowej, w tym munduru żołnierza Wojska Polskiego, przy czym zatrzymanie w czasie wykonywania przez tego żołnierza czynności lub zadań służbowych, musi być traktowane jako środek ostateczny, o ile nie zachodzi konieczność zatrzymania żołnierza na gorącym uczynku.

W zakresie usprawnienia działań Policji i Straży Granicznej proponuje się zmianę ustawy o Policji mającą na celu nadanie funkcjonariuszom Policji uprawnienia do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, o którym mowa w art. 11 pkt 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, oraz użycia broni palnej w przypadku konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu, o którym mowa w art. 45 pkt 1 lit. d ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

W zakresie usprawnienia działań Straży Granicznej w przepisach ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej proponuje się dodanie art. 11e zgodnie z którym, w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego, jeżeli siły Straży Granicznej są niewystarczające lub mogą okazać się niewystarczające do wykonania ich zadań, minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określający zakres i formę pomocy, będzie mógł zarządzić użycie funkcjonariuszy Policji do udzielenia pomocy Straży Granicznej. Pomoc ta będzie mogła stanowić również formę samodzielnych działań Policji. W przypadku niecierpiącym zwłoki decyzję o udzieleniu pomocy podejmował będzie Komendant Główny Policji, na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, określający zakres i formę pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Funkcjonariuszom Policji w zakresie niezbędnym do wykonania ich zadań, wobec wszystkich osób, przysługiwać będą uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej na zasadach i w trybie określonych dla funkcjonariuszy Policji. Ponadto proponuje się nadanie funkcjonariuszom Straży Granicznej uprawnienia do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 8 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Wobec rozszerzenia uprawnień funkcjonariuszy Straży Granicznej o możliwość użycia lub wykorzystania wodnych środków obezwładniających wynikowej korekty dokonano w zakresie ust. 3 w art. 18b ustawy o Policji.

Zmiany ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej polegają na rozszerzeniu katalogu przypadków użycia lub wykorzystania przez funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej wodnych środków obezwładniających oraz środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub oślniewających, o przypadek przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej.

W celu usprawnienia obiegu informacji, w ustawie o Policji oraz ustawie o Straży Granicznej, proponuje się wprowadzenie rozwiązania, w świetle którego stosowne wnioski oraz decyzje o użyciu Sił Zbrojnych do wsparcia Policji lub Straży Granicznej stawałyby się wiążące również w sytuacji, gdy byłyby przekazywane ustnie, telefonicznie albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Proponowane rozwiązanie jest wzorowane na obowiązującym przepisie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich w zakresie stosowania przez Siły Zbrojne środków celem zapobieżenia, ograniczenia lub usunięcia poważnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa na polskich obszarach morskich. Mając na uwadze potrzebę zachowania spójności mechanizmów działania służb, zmiany w tym samym zakresie proponuje się wprowadzić równoległe do ustawy działania antyterrorystycznych.

Ponadto z uwagi na zakres regulacji zasadnym jest również usprawnienie mechanizmu obiegu informacji na temat wprowadzenia, zmiany lub odwołania stopnia alarmowego, wynikającym z ustawy o działaniach antyterrorystycznych, poprzez dodanie w tym przepisie analogicznej reguły o skuteczności przekazywania opinii, o których mowa w tym

przepisie ustnie, telefonicznie albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Ad 1. W NATO system opracowywania, autoryzowania i implementowania Zasad użycia siły reguluje dokument MC 0362/2 NATO Rules of Engagement, zawierający katalog zasad użycia siły obowiązujący podczas operacji wojskowych prowadzonych w czasie pokoju oraz w trakcie konfliktu zbrojnego.

W Unii Europejskiej przyjęto analogiczne rozwiązanie, określone w EU Concept for the Use of Force in EU-led Operations. W ONZ Zasady użycia siły są opracowywane na podstawie Guidelines for the development of rules of engagement (ROE) for United Nations Peacekeeping operations.

W każdym z tych systemów Zasady użycia siły definiowane są jako wytyczne dla dowódców wojskowych i żołnierzy wydane przez kompetentną władzę, określające okoliczności, warunki, stopień i sposób użycia siły oraz innych działań, które mogą mieć charakter prowokacyjny, w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Zasady użycia siły są opracowywane przez dowódcę operacji, a zatwierdzane na szczeblu politycznym (cywilna kontrola nad armią). W warunkach polskich, projekt zarządzenia MON byłby opracowywany przez Dowódcę Operacyjnego, jako właściwego do prowadzenia operacji, a następnie uzgadniany w resorcie obrony narodowej zgodnie z obowiązującą decyzją legislacyjną MON, co ma zapewnić weryfikację dokumentu, pod względem operacyjnym i prawnym przed przedłożeniem dokumentu do podpisu MON, taka jak się to odbywa w przypadku polskich kontyngentów wojskowych.

W ramach prac nad projektem, skierowano do państw NATO i UE zapotrzebowanie na informacje w zakresie uregulowań dotyczących zasad użycia siły oraz organów kompetentnych do ich autoryzacji. Zebrane informacje przedstawia poniższa tabelka. Należy mieć jednak na uwadze, że większość państw europejskich nie ma potrzeby prowadzenia operacji wojskowych w czasie pokoju na swoim terytorium, z uwagi na zupełnie inną sytuację bezpieczeństwa i brak zagrożeń. Polska natomiast, jako państwo flankowe, powinna mieć możliwości prawnej reakcji na coraz to nowe zagrożenia na własnym terytorium. Tabelka wskazuje jednak jaki jest poziom autoryzacji zasad użycia siły.

Państwo	Akt prawny regulujący wprowadzanie zasad użycia siły	Organ zatwierdzający zasad użycia siły	ROE na potrzeby misji NATO
Albania	Law no. 9363, Law no.10218	Szef Sztabu Generalnego	Zastosowanie ma NATO ROE
Austria	Prawo federalne + dekrety specjalne Konstytucja: cywilne organy mogą żądać wsparcia wojskowego na terytorium Austrii	Federalne Ministerstwo Obrony	Prawo federalne zawiera katalog międzynarodowych ROE przypisanych do danej misji (dotyczy misji poza granicami krajem)
Bułgaria	Defence and Armed Forces Act – można wprowadzić ROE na czas pokoju	Minister Obrony na wniosek Szefa Sztabu Generalnego	NATO ROE mają zastosowanie jeżeli nie są sprzeczne z prawem bułgarskim
Czechy	Brak uregulowań prawnych w ustawodawstwie, regulacje dotyczące ROE są regulowane prawem wewnętrznym resortowym	Minister Obrony Szef Sztabu Generalnego	NATO ROE implementowane w dokumentach wewnętrznych + ograniczenia narodowe Dla operacji narodowych w kraju i dla operacji poza granicami Czech organizowanych bezpośrednio przez Czechy – obowiązują narodowe zasady użycia siły
Niemcy	Brak uregulowań prawnych w ustawodawstwie, zasady użycia siły implementowane przez dyrektywy wewnętrzne, MW operuje na podstawie Standing Rules	Minister Obrony	NATO ROE ma zastosowanie do poszczególnych misji

	of Engagement for German Navy Konstytucja: z oczywistych względów historycznych, ogranicza użycie sił zbrojnych w czasie pokoju na terenie Niemiec do wsparcia operacji na wniosek organów cywilnych, zasady użycia siły są znacznie ograniczone		
Dania	Jednostki Marynarki Wojennej i Sił Powietrznych operują w czasie pokoju na podstawie zestawów standard standing ROE, Wojska Lądowe – dyrektywa szczegółowa o zasadach użycia siły wydawana przed każdą operacją	Szef Obrony na podstawie rezolucji Parlamentu	Implementowane bezpośrednio (mogą być zgłoszone ograniczenia narodowe) lub przez dyrektywy
Hiszpania	Konstytucja – zapisy dotyczące obrony kraju (brak szczegółów)	Opracowuje Dowództwo Operacyjne (Mando de Operaciones) – załącznik do OPLAN zatwierdzany przez Parlament	NATO ROE mają zastosowanie jeżeli nie są sprzeczne z prawem krajowym (caveats)
Estonia	Estonian Defence Forces Organisation Act – zapisy ogólne, MOD może wydać ROE na czas pokoju, użycie sił zbrojnych w ramach law enforcement jest ściśle ograniczone, dotyczy MP i innych ściśle określonych sytuacji Dowódcy jednostek wojskowych są uprawnieni do działania w obronie państwa w razie ataku, przed podjęciem decyzji politycznej	Minister Obrony	NATO ROE nie są stosowane bezpośrednio, Minister Obrony autoryzuje ROE zaproponowane przez NATO, z reguły są tłumaczone na język estoński, wyjątek – ROE w ramach self-defence wydane przez NAC – wówczas autoryzacja nie jest wymagana i stosowane są bezpośrednio
Francja	Code de la défense Code de la sécurité intérieure (CSI) Obrona narodowa stanowi główną rację stanu Republiki Francuskiej. Siły zbrojne Francji, w celu zapewnienie obrony	Minister Obrony	Francja przyjęła model NATO jeżeli chodzi o zasady użycia siły, opracowuje te zasady na podstawie katalogu, takiego jak zawarty w MC 362/2 W operacjach na własnym terytorium w czasie pokoju i kryzysu, francuskie siły zbrojne stosują des règles d'emploi de la force opracowane na podstawie code pénal,

	<p>wojskowej i ochrony interesów państwa na morzu, mogą prowadzić stałe lub czasowe misje wojskowe na terytorium Francji w czasie pokoju i kryzysu oraz kontrybuować siły do celów niewojskowych. W czasie pokoju francuskie siły zbrojne mogą interweniować na terytorium Francji na 3 sposoby:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obrona wojskowa (la défense militaire), - akcja państwa na morzu (l'action de l'État en mer), - obrona niewojskowa (la défense non militaire) 		code de la défense i code de la sécurité intérieure
Norwegia	<p>Zgodnie z dokumentami politycznymi: Chief of Defence's fundamental guidelines for the development and use of Norwegian forces in peace, crisis and war The Chief of Defence's strategic directive for operational activity (FSDO)</p> <p>Norweskie siły zbrojne muszą być gotowe do zapewniania obrony narodowej już w czasie pokoju. Prowadzą następujące operacje wojskowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - day-to-day operations, - operacje prowadzone w sytuacjach kryzysowych, - operacje rozpoznawcze, <p>Norweskie siły zbrojne są odpowiedzialne za prowadzenie operacji antyterrorystycznych, wszelkie ataki terrorystyczne są uważane za atak zbrojny umożliwiający skorzystania z prawa do samoobrony państwa w trybie art. 51 KNZ</p>	Minister Obrony	<p>W operacjach NATO, norweskie siły zbrojne operują w ramach NATO ROE</p> <p>W operacjach narodowych na podstawie ROE narodowych autoryzowanych przez Ministra Obrony</p>

Finlandia	Act on Military Crisis Management, The Defence Forces Act, Territorial Surveillance Act, w czasie pokoju siły zbrojne mogą być użyte jako wsparcie dla straży granicznej – decyduje Minister Obrony Act on Military Crisis Management (Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta, 211/2006) in Section 27 subsection 2	Szczegół polityczny - Prezydent decyduje, Szef Obrony odpowiada za implementację do rozkazów	NATO ROE stosowane bezpośrednio, nie są tłumaczone Narodowe zasady użycia siły zawarte w aktach prawnych
Chorwacja	ROE są załącznikiem do planu, Brak uregulowań ustawowych na wprowadzenie ROE (są uregulowania dotyczące ToA)	ROE są załącznikiem do rozkazu operacyjnego, zatwierdza ten sam organ, który zatwierdza rozkaz operacyjny	ROE NATO stosowane poprzez akceptację jako warunek udziału w operacji albo proces standaryzacji
Węgry	HDF ROE - Act CXL of 2021 on military defence and the Hungarian Defence Forces (Defence Act) i w rozkazach operacyjnych	Parlament oraz wewnętrzna komisja wykonująca rozkazy	NATO ROE uznawane po wyrażeniu zgody przez Węgry
Włochy	Italian National ROE Catalogue wydany przez IT Joint Defence Staff – główny dokument dotyczący ROE – sposób tworzenia, autoryzacji i implementacji, bazowany na MC 362/2	Minister Obrony, Joint Operations HQ Commander – implementacja po autoryzacji Ministra	Analiza z tłumaczeniem i rewizja na podstawie Italian National ROE Catalogue + ograniczenia narodowe
Litwa	Statute on the Use of Military Force, na tej podstawie Minister Obrony wydał procedurę tworzenia ROE No. V-54	Minister Obrony lub Commander of the Armed Forces – w zależności od rodzaju operacji	NATO ROE stosowane, ale można zgłosić ograniczenia narodowe Mają możliwość prowadzenia operacji wojskowych w czasie pokoju, strefy tych operacji są objęte prawem wojskowym
Łotwa	Nie ma uregulowanej procedury ROE w ustawach, w prawie narodowym widnieją zapisy o użyciu siły i organach, które autoryzują ROE	Zależy od rodzaju operacji Rada Ministrów i Minister Obrony	NATO ROE stosowane bezpośrednio Narodowe zasady użycia siły przewidziane w prawie – m. in. do użycia broni bez ostrzeżenia
Holandia	W ustawach uregulowano ogólne zapisy w zakresie użycia siły, na ich postawach istnieją regulacje dla poszczególnych sił	Szef Obrony	NATO ROE musi uzyskać aprobatę Szefa Obrony oraz jest wydawane wraz z ograniczeniami narodowymi jako ROE narodowe
Słowenia	Service in the Slovenian Armed Forces Act	Minister Obrony na wniosek Szefa Sztabu	Stosowane bezpośrednio (tłumaczone z uwzględnieniem ograniczeń narodowych)

		Generalnego, poziom autoryzacji może zostać podwyższony	
Rumunia	Zasady użycia siły określone w ustawodawstwie, proces tworzenia ROE w regulacjach wojskowych	Sztab Generalny	NATO ROE tłumaczone z uwzględnieniem ograniczeń narodowych i stosowane
Szwecja	Obowiązują standing ROE w zakresie zapewnienia integralności terytorialnej i możliwości odpowiedzi na atak zbrojny, wydane na podstawie the Ordinance concerning Intervention by Swedish Armed Forces in the event of Violations of Swedish Territory in Peacetime and in Neutrality etc. (SFS 1982:756), the so called IKFN Ordinance	Siły Zbrojne	NATO ROE nie są stosowane bezpośrednio, po analizie są implementowane w siłach zbrojnych Szwecji w drodze rozkazów Szwecja obecnie analizuje jak autoryzować NATO ROE na swoim terytorium
Wielka Brytania	JSP 398 UK Manual of National Rules of Engagement	Rząd Wielkiej Brytanii	System opracowywania, autoryzowania i implementowania zasad użycia siły analogiczny do systemu NATO
Stany Zjednoczone	USA operują na podstawie Standing Rules of Engagement, które zawierają wytyczne w zakresie użycia siły koniecznej do wykonania zadań oraz w zakresie realizacji prawa do samoobrony	Sekretarz Stany ds. obrony autoryzuje Przewodniczący Połączonych Szefów Sztabów implementuje w siłach zbrojnych	Siły zbrojne USA operują zazwyczaj w ramach narodowego ROE
Kanada	Doktryna Wojskowa CFJP 01	Szef Obrony	

Z uwagi na zakres przedmiotowy pozostałych regulacji zamieszczonych w projekcie brak jest konieczności dokonywania analizy porównawczej z rozwiązaniami przyjętymi w innych krajach członkowskich w tym krajach OECD/UE.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Żołnierze SZ RP	wszyscy żołnierze SZ RP	Dane własne MON	Uprawnienie żołnierzy SZ RP do użycia środków przymusu bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia w celu możliwości skutecznego oddziaływania na nowe zagrożenia (w tym hybrydowe) oraz efektywnego odstraszania potencjalnych adwersarzy przy jednoczesnym zwiększeniu bezpieczeństwa prawnego żołnierzy i dowódców odpowiedzialnych prowadzenie takich działań
Żołnierze NATO	Żołnierze NATO, którzy mają wspierać	Dane własne MON	Uprawnienia żołnierzy SZ RP do użycia środków przymusu

	SZ RP na terytorium RP		bezpośredniego, broni i innego uzbrojenia w celu możliwości skutecznego oddziaływania na nowe zagrożenia przekładają się bezpośrednio na uprawnienia żołnierzy NATO, którzy będą wspierać SZ RP na terytorium RP. Mogą oni mieć tylko takie uprawnienia jak żołnierze SZ RP. Umożliwienie wykonania sojusznicznych planów regionalnych.
Obywatele	Wszyscy obywatele Rzeczypospolitej Polskiej	Dane GUS	Wzrost bezpieczeństwa dla państwa i społeczeństwa, związany z zapewnieniem skutecznego reagowania przez SZ RP na zagrożenia w czasie pokoju (w szczególności o charakterze hybrydowym)
Dowódcy jednostek wojskowych	według potrzeb	Dane własne MON	Przyznawani pomocy na pokrycie kosztów procesu karnego. Zachowywanie prawa do pełnego uposażenia żołnierzom zawieszonym w czynnościach służbowych oraz tymczasowo aresztowanych
żołnierze Żandarmerii Wojskowej oraz żołnierze zatrzymywani	według potrzeb	Dane własne MON	Ograniczenie możliwości zatrzymywania żołnierzy w miejscu służby.
organy ścigania oraz sądy wojskowe	według potrzeb	Dane własne MON	Przyznawanie obrońcy z urzędu.
Policja	108 909 etatów	Ustawa budżetowa na rok 2024	Zmiana uprawnień funkcjonariuszy realizujących zadania służbowe związane z możliwością użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej.
Straż Graniczna	16 645 etatów	Dane własne MSWiA	Zmiana uprawnień funkcjonariuszy realizujących zadania służbowe związane z możliwością użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego.

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Stosownie do postanowień § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006, z późn. zm.) oraz zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) projekt ustawy został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie Rządowego Centrum Legislacji w serwisie: Rządowy Proces Legislacyjny.

Z uwagi na zakres regulacji projekt nie wymaga zaopiniowania przez inne podmioty. Nie przewiduje się również przeprowadzania konsultacji publicznych.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z ..... r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)	
Dochody ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Wydatki ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													
Saldo ogółem													
budżet państwa													
JST													
pozostałe jednostki (oddzielnie)													

Źródła finansowania	<p>Koszty związane z pokrywaniem obrońcy oraz zachowywaniem prawa do pełnego uposażenia zostaną sfinansowane w ramach środków ustalanych corocznie w ustawie budżetowej dla części 29 – Obrona narodowa i nie będą stanowiły podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki na ten cel w kolejnych latach budżetowych.</p> <p>Koszty pokrycia obrońcy z urzędu zostaną pokryte z budżetów instytucji przyznających to uprawnienie w ramach finansowania prawa do obrony.</p> <p>Wejście w życie ustawy nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych w ramach środków budżetowych pozostających w dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych w części 42 – sprawy wewnętrzne, przewidzianych corocznie w ustawie budżetowej, w tym przewidzianych na funkcjonowanie Policji i Straży Granicznej.</p>
---------------------	--

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z ..... r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							

	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	
Niemierzalne		
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Regulacja nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców, a zwłaszcza mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców, oraz na sytuację ekonomiczną i społeczną rodziny a także osób niepełnosprawnych oraz osób starszych. Przedmiotowy projekt z uwagi na swój charakter nie zawiera przepisów dotyczących zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej, regulacji dotyczących majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców lub praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej, a zatem nie podlega obowiązkowi dokonania oceny przewidywanego wpływu proponowanych rozwiązań na działalność mikro, małych i średnich przedsiębiorców, stosownie do przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236) ani analizy zgodności projektu z tą ustawą w powyższym zakresie.	
8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu		
☒ nie dotyczy		
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności). Przepisy ustawy nie naruszają uprawnień wojsk Państw – stron Traktatu Północnoatlantyckiego sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 oraz wojsk pozostających pod dowództwem organów Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy	
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektroniczności.	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy	
Komentarz: Projektowana ustawa nie wprowadzi dodatkowych obciążeń regulacyjnych.		
9. Wpływ na rynek pracy		
Wejście w życie ustawy nie będzie miało wpływu na rynek pracy.		
10. Wpływ na pozostałe obszary		
☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ demografia ☐ mienie państwowe ☒ inne: bezpieczeństwo	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
Omówienie wpływu	Zapisy zmienianych ustaw umożliwią skuteczne reagowanie na zagrożenia przez żołnierzy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz zapewnią im prawo do samoobrony. Wejście w życie proponowanych rozwiązań powinno wpłynąć na zwiększenie bezpieczeństwa funkcjonariuszy Policji oraz Straży Granicznej realizujących działania służbowe na terenach przygranicznych, w szczególności na granicy polsko-białoruskiej.	
11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego		
Z dniem wejścia w życie.		
12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?		
Z uwagi na specyfikę regulacji nie zakłada się ewaluacji.		
13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)		
Brak załączników.		

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

z dnia

w sprawie zwrotu kosztów i finansowania pomocy prawnej dla żołnierzy

Na podstawie art. 316a ust. 4 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) tryb postępowania oraz sposób dokumentowania przez żołnierza kosztów poniesionych na pomoc prawną w przypadkach, o których mowa w art. 316a ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, zwanej dalej „ustawą”;
- 2) tryb postępowania oraz sposób dokumentowania przez żołnierza zawodowego kosztów poniesionych na pomoc prawną w przypadkach, o których mowa w art. 316 ust. 1, 4 i 5 ustawy.

§ 2. 1. Zwrot kosztów pomocy prawnej, o którym mowa w art. 316a ust. 3 ustawy, następuje na wniosek żołnierza.

2. Wniosek zawiera:

- 1) imię i nazwisko żołnierza;
- 2) stopień wojskowy;
- 3) adres żołnierza i numer telefonu kontaktowego;
- 4) krótkie przedstawienie okoliczności sprawy.

3. Do wniosku żołnierz dołącza:

- 1) dokument potwierdzający zapłatę przez żołnierza zawodowego za udzieloną w sprawie, o której mowa w art. 316a ust. 1 ustawy, pomoc prawną;
- 2) oświadczenie o braku zapewnienia żołnierzowi pomocy prawnej przez Siły Zbrojne;
- 3) oświadczenie o niekorzystaniu przez żołnierza z uprawnienia, o którym mowa w art. 88 § 1 w zw. z art. 78 § 1 lub art. 78a § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37), oraz niezyskiwaniu pomocy z innego źródła;

- 4) odpis prawomocnego orzeczenia zawierającego rozstrzygnięcie o kosztach procesu;
- 5) oświadczenie o formie wypłaty należności.

4. Wniosek o zwrot kosztów pomocy prawnej wraz z wymaganymi dokumentami żołnierz składa do dowódcy jednostki wojskowej, w której pełni służbę, zwanego dalej "dowódcą jednostki wojskowej".

5. Dowódca jednostki wojskowej po otrzymaniu wniosku wraz z kompletem dokumentów, niezwłocznie, nie później niż w ciągu 14 dni, decyduje w przedmiocie zwrotu kosztów poniesionych na pomoc prawną, uwzględniając realnie poniesione przez żołnierza koszty oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu, w granicach określonych w art. 316 ust. 2 ustawy.

§ 3. 1. Zwrot kosztów pomocy prawnej, o którym mowa w art. 316 ust. 1 ustawy, następuje na wniosek żołnierza.

2. Wniosek zawiera:

- 1) imię i nazwisko żołnierza;
- 2) stopień wojskowy;
- 3) adres żołnierza i numer telefonu kontaktowego;
- 4) krótkie przedstawienie okoliczności sprawy.

3. Do wniosku żołnierz dołącza:

- 1) dokument potwierdzający zapłatę przez żołnierza za udzieloną w sprawie, o której mowa w art. 316 ust. 1 ustawy, pomoc prawną;
- 2) oświadczenie o niekorzystaniu przez żołnierza z uprawnienia, o którym mowa w art. 78 § 1 lub § 78a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, oraz nieuzyskaniu pomocy na ten cel z innego źródła;
- 3) prawomocne orzeczenie o umorzeniu postępowania z powodu braku ustawowych znamion czynu zabronionego lub niepopelnienia przestępstwa albo wyrok uniewinniający;
- 4) oświadczenie o formie wypłaty należności.

4. Wniosek o zwrot kosztów pomocy prawnej wraz z wymaganymi dokumentami żołnierz składa do dowódcy jednostki wojskowej.

5. Dowódca jednostki wojskowej po otrzymaniu wniosku wraz z kompletem dokumentów, niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni, decyduje w przedmiocie zwrotu kosztów poniesionych na pomoc prawną, uwzględniając realnie poniesione przez żołnierza

koszty oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu, w granicach określonych w art. 316 ust. 2 ustawy.

§ 4. 1. Przyznanie pomocy w zakresie sfinansowania pomocy prawnej żołnierzowi zawodowemu, o której mowa w art. 316 ust. 4 lub 5 ustawy, następuje na wniosek żołnierza.

2. Wniosek zawiera:

- 1) imię i nazwisko żołnierza;
- 2) stopień wojskowy;
- 3) adres żołnierza i numer telefonu kontaktowego;
- 4) krótkie przedstawienie okoliczności sprawy wraz z uzasadnieniem prośby o przyznanie pomocy.

3. Do wniosku żołnierz dołącza:

- 1) dokument potwierdzający zawarcie przez żołnierza umowy na udzielenie pomocy prawnej w sprawie, o której mowa w art. 316 ust. 1 ustawy;
- 2) w przypadku o którym mowa w art. 316 ust. 4 ustawy:
  - a) opinię bezpośredniego przełożonego żołnierza lub organu przedstawicielskiego, o którym mowa w art. 344 ust. 1 ustawy, na okoliczność szczególnej sytuacji żołnierza i dobra służby;
  - b) dokumenty potwierdzające szczególną sytuację żołnierza w tym związane z jego sytuacją osobistą, rodzinną i majątkową;
- 3) w przypadku, o którym mowa w art. 316 ust. 5 ustawy, odpis dokumentu obejmujący opis zarzucanego żołnierzowi czynu.
- 4) oświadczenie o niekorzystaniu przez żołnierza z uprawnienia, o którym mowa w art. 78 § 1 lub § 78a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, oraz nieuzyskaniu pomocy na ten cel z innego źródła;
- 5) oświadczenie o formie wypłaty należności.

4. Wniosek o przyznanie pomocy w zakresie sfinansowania pomocy prawnej wraz z wymaganymi dokumentami żołnierz zawodowy składa do dowódcy jednostki wojskowej.

5. Dowódca jednostki wojskowej po otrzymaniu wniosku wraz z kompletem dokumentów, niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni, decyduje w przedmiocie przyznania pomocy w zakresie sfinansowania pomocy prawnej, uwzględniając realnie poniesione przez żołnierza zawodowego koszty.

§ 5. Skorzystanie przez żołnierza z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r.

o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 945), nie wyłącza prawa do zwrotu kosztów poniesionych na pomoc prawną, o której mowa w art. 316 albo art. 316a ustawy.

§ 6. 1. Organem właściwym do wypłaty należności, o których mowa w § 2-4, jest dowódca jednostki wojskowej, na zaopatrzeniu której pozostaje żołnierz zawodowy.

2. Wypłaty dokonuje się w formie gotówkowej albo bezgotówkowej, stosownie do dyspozycji żołnierza zawodowego.

§ 7. Dowódcy jednostek wojskowych o wydanych rozstrzygnięciach, w przypadkach, o których mowa w § 2 ust. 5, § 3 ust. 5, § 4 ust. 5, informują kierownika komórki organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej właściwej do spraw obsługi prawnej.

§ 8. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ